

**ПСИХОЛОГІЧНІ ВЕКТОРИ
РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
РЕЗУЛЬТАТИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
4-5 жовтня 2019 року

<i>Пенькова О. І.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	93
<i>Подоляк Н. М.</i> АСЕРТИВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА	95
<i>Попіль М. І.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ У РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІДІ.....	98
<i>Попович І. С.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ БАКАЛАВРІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ.....	101
<i>Рибка С. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ.....	104
<i>Сахно П. І.</i> КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК УСВІДОМЛЕНА ПОЗИЦІЯ ТА ПОВЕДІНКА МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА	106
<i>Сіткар В. І.</i> ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА В СТРУКТУРІ АКСІОГЕНЕЗУ ОСОБИСТОСТІ.....	110
<i>Спахич Дамір-Петро</i> КРИТЕРІЇ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОПТАНТІВ.....	113
<i>Стець В. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	116
<i>Столярчук О. А., Сергєєнкова О. П.</i> УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ ЯК ЦІННІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ.....	120
<i>Сухраменда Є. В.</i> КОРЕКЦІЯ ЗНАНЬ ЯК НАВЧАЛЬНА ДІЯ ЛІЦЕЇСТІВ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ НИМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	123

Сіткарь В. І.
Кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку та
консультування Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)

ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА В СТРУКТУРІ АКСІОГЕНЕЗУ ОСОБИСТОСТІ

Різноманітність форм ставлення до дитинства зумовлене своєрідністю культур і, передовсім, відмінностями їхніх ціннісно-світоглядних (аксіологічних) домінант. Соціальне й екзистенційне прийняття дитинства як особливого стану та періоду життя людини має аксіологічні (етичні, естетичні, правові) підґрунтя.

Як стверджує Я. Левчук, у дитинстві закладаються основи подальшого становлення особистості, вони є складовими дитячого світогляду. Світоспоглядання починається від самого народження і панує протягом перших півроку життя дитини. Згодом, починаючи з усвідомлення себе, осягнення свого тіла, співвіднесення його і найближчого простору, відбувається гармонізація контактів з оточенням, активізується світовідчуття. Світосприйняття формується постійно на основі духовних цінностей, інтерпретованих у дитячому фольклорі та поезії пестування. Початки світорозуміння формуються на основі знання через набутий досвід та його осмислення, тому вже з першого року життя дитина може вибудовувати певний причиново-наслідковий ланцюг універсальних форм діяльності: *нужда – потреба – інтерес – ціль – засоби – результати – наслідки*. У 5–6 років дитина на основі попередніх рівнів і впливів світоглядних констант дорослих активізує власне світобачення [3, с. 8].

Процес формування світогляду прямо пов'язаний з когнітивними процесами, які залучають систематизований колективний досвід, – сконденсовані постулати субкультури, синтезовані у категоріях і формах знання, зорієнтовані на ціннісні орієнтири людини в світі.

Крім того, проблему людини як суб'єкта можна досліджувати з позицій функціонального, інструментального підходів, а можна (і слід) також з огляду на ті цінності й смисли, якими вона керується при виборі, творенні та реалізації життєвих проєктів. У цьому плані спеціальний науковий інтерес становить розробка *холістичного суб'єктно-ціннісного підходу* до вивчення психічних феноменів, здійснена З. Карпенко. На думку дослідниці, "ідея авторства суб'єкта в породженні і трансформації психічного в принципі може стати об'єднавчою платформою для синтезування ціннісних проєкцій буття людини" [1, с. 3–4]. Звідси обґрунтовується концепт "інтегральної суб'єктності", що відображає картографію суб'єктного буття людини в різних іпостасях її життєздійснення: індивіда (організму) – носія інстинктивної активності;

власне суб'єкта – діяча, ініціатора різнопланових діяльностей; особистості – суб'єкта моральної за змістом і сумісної за формою діяльності; індивідуальності – суб'єкта творчої діяльності; універсальності – як суб'єкта віри й носія загальнолюдських цінностей, що перебувають на різних рівнях трансцендування (відносний суб'єкт, моносуб'єкт, полісуб'єкт, метасуб'єкт, абсолютний суб'єкт) і різних секторах реалізації суб'єктних інтенцій (пізнання, в т. ч. самопізнання, практично-перетворювальна (трудова) діяльність, спілкування, культуротворчість)" [2, с. 159]

Науковець Г. Радчук [4 с. 14], здійснивши системний теоретичний аналіз у ракурсі трансформації загальнолюдських цінностей в особистісні, виокремила особливості актуалізації процесів смислотворення та відобразила їх у функціонально-динамічній моделі аксіогенезу особистості. До того ж, ми доповнили цю модель в контексті дослідження субкультури дітей крізь призму аксіологічного підходу (рис. 1). Модель схематично зображено в контексті взаємозв'язку полюсу соціокультурного конструювання аксіогенезу особистості з полюсом соціального досвіду, соціальної компетентності підростаючої дитини.

В узагальненому вигляді процес інтерналізації соціального ціннісного досвіду через актуалізацію смислотвірної активності особистості можна подати як процес, зумовлений комплементарними площинами соціокультурного конструювання і рефлексивно-феноменологічного конституювання. Аксіогенез охоплює широкий спектр феноменів: від реалізованих цінностей – до їх суб'єктивного переживання в континіумі "предметно-культурне довкілля – внутрішньо-феноменологічний простір".

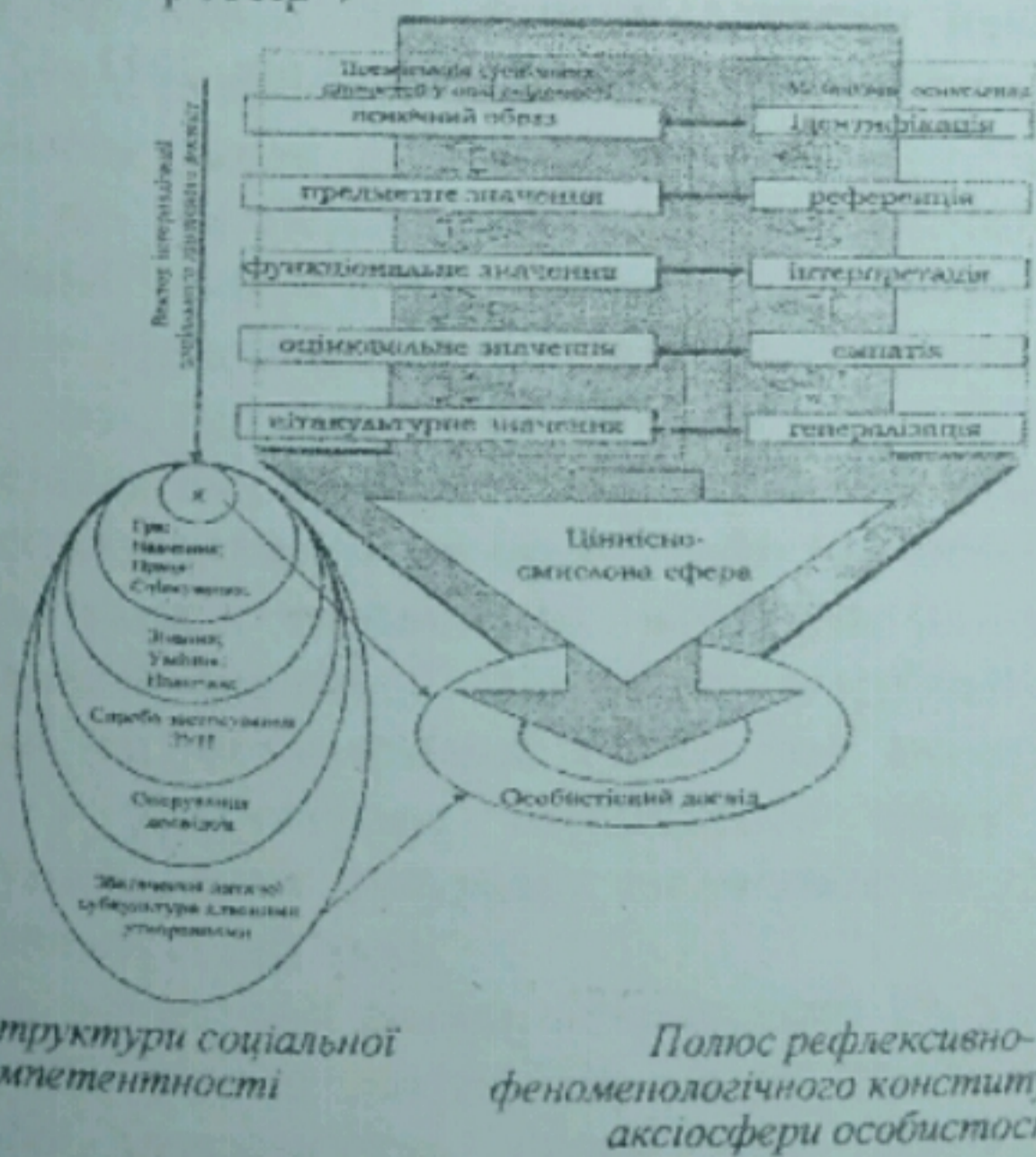

Рис. 3. Функціонально-динамічна модель аксіогенезу особистості та соціального досвіду в просторі дитячої субкультури

У полі свідомості суспільні цінності можуть бути презентовані у вигляді: 1) психічного образу; 2) предметного; 3) функціонального; 4) оцінювального; 5) вітакультурального значень. Інтерналізація ціннісного особистісного досвіду відбувається завдяки таким механізмам осмислення (аксіогенезу), як: 1) *ідентифікація* (ототожнення, уподібнення); 2) *референція* (співвідношення при прийнятті рішення або самооцінці власної і чужої думки); 3) *інтерпретація* (роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту чого-небудь); 4) *емпатія* (співпереживання); 5) *генералізація* (узагальнення, логічний перехід від окремого до загального). Результати інтерпретації, осмислення та впорядкування подій, що відбуваються з людьми у різних ситуаціях, будучи означеними й розтлумаченими, перетворюються на досвід особистості (Н. Чепелева). Саме ціннісний досвід є важливим компонентом особистісного [4, с. 16]. Таким чином, особистісний досвід збагачується власними утвореннями дитячої субкультури.

Література

1. Карпенко З. С. Аксіопсихологія особистості, Київ, 1998. С. 3–4.
2. Карпенко З. С. Картографія інтегральної суб'єктності // Людина. Суб'єкт. Вчинок. С. 159.
3. Левчук Я. М. Традиційний український дитячий фольклор: когнітивні можливості формування світогляду : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 "Фольклористика". Київ, 2008. 17 с.
4. Радчук Г. К. Психологія аксіогенезу особистості у контексті вищої професійної школи : автореф. дис. ...доктора психол. наук : 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2011, 42 с.